Nr 11

Utbildningsutskottets betänkande i anledning av propositionen 1973: 1 i vad avser anslag för budgetåret 1973/74 till lärarutbildning jämte motioner.

1. **Lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m. Lärarhögskolorna: Driftkostnader.** Kungl. Maj:t har i propositionen 1973: 1 bilaga 10 (utbildningsdepartementet) under punkterna F 1—F 2 (s. 443—450) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om antalet intagningsplatser vid lärarhögskolorna,

2. till Lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m. för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 182 161 000 kr.,

3. till Lärarhögskolorna: Driftkostnader för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 34 271 000 kr.

Motionerna

1973: 468 av fröken Pehrsson m. fl. (c) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t uttalar angelägenheten av att utbildningen av talpedagoger och logopeder snarast utökas,

1973: 731 av herr Westberg i Ljusdal (fp) vari hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad i motionen anförts angående arbetsbelastningen för vissa lärare vid lärarhögskolorna,

1973: 913 av fröken Hörlén m. fl. (fp) vari hemställs att riksdagen i enlighet med skolöverstyrelsens förslag beslutar inrätta en lektorstjänst i specialundervisningens metodik i lönegrad U 18/16 vid lärarhögskolan i Umeå,

1973: 1315 av herr Sellgren (fp) vari hemställs att riksdagen beslutar att till Härnösand skall förläggas utbildning av 60 förskollärarkandidater per år,

1973: 1338 av herr Öhvall (fp) och fröken Hörlén (fp) vari hemställs att riksdagen anhåller om att Kungl. Maj:t

1. undersöker i vilken utsträckning otillräckliga förkunskaper i engelska språket försvårat eller omöjliggjort för lärarkandidater att avlägga lärarexamen,

2. vidtar sådana åtgärder som till följd av undersökningen kan visa sig lämpliga.

Utskottet

Beträffande intagning till lärarhögskolornas olika linjer budgetåret 1973/74 föreslås i propositionen 1973: 1 att det skall finnas ca 1 800 intagningsplatser på ämneslärarlinje, ca 940 platser på speciallärarlinje, 1 440 platser på mellanstadielärarlinje, 1 080 platser på lågstadielärarlinje och 390 platser på förskollärarlinje. Av propositionen framgår att även icke linjeanknuten utbildning skall anordnas vid lärarhögskolorna.

Frågan om förkunskaper för utbildningen av lågstadie- och mellanstadielärare tas upp i motionen 1973: 1338. Enligt motionärerna bör undersökas i vilken utsträckning otillräckliga förkunskaper i engelska försvårat eller omöjliggjort för studerande att avlägga lärarexamen. Vidare begärs att särskilda åtgärder vidtas om undersökningen ger anledning härtill. Utskottet har i anledning av motionen inhämtat följande.

Inom ramen för BUL:s (arbetsgrupp för utredning av betyg i lärarutbildningen) verksamhet inom skolöverstyrelsen pågår för närvarande en undersökning rörande bl. a. sambandet mellan studiemisslyckanden och nu gällande behörighetskrav för antagning till klasslärarutbildning. BUL har därvid konstaterat att många studieavbrott beror på att de studerande vid utbildningens början inte haft tillräckliga förkunskaper. Särskilt gäller detta i fråga om ämnena matematik och engelska.

För att i möjligaste mån förhindra uppkomsten av studieavbrott på lågstadie- och mellanstadielärarlinjerna på grund av bristande förkunskaper i engelska har överstyrelsen sedan hösten 1972 på försök infört diagnostiska prov i engelska. Varje studerande erbjuds i samband med beskedet att han antagits till lärarutbildning ett självdiagnostiskt prov och den som lyckats mindre väl på detta prov uppmanas att begära en termins anstånd med studierna för att kunna förbättra utgångsläget i engelska. Enligt uppgift har ett inte obetydligt antal studerande utnyttjat denna möjlighet. Vidare tillhandahålls vid början av och under själva utbildningen vid lärarhögskola diagnostiska prov som nivåtest motsvarande standardprovet i engelska för årskurs 8 av grundskolan. För de elever som vid sådan nivåtest uppvisar bristande kunskaper insätts stödåtgärder av olika slag, bl. a. stödundervisning med utnyttjande av timplanernas jämkningsbestämmelser. Med hänvisning till pågående utredningsarbete i ärendet och den redovisade användningen av diagnostiska prov och stödundervisning föreslår utskottet att motionen 1973: 1338 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Frågor som rör speciallärarutbildning m. m. tas upp i två motioner.

I motionen 1973: 468 begärs en utökad utbildning av talpedagoger och logopeder.

Talpedagoger utbildas, efter grundläggande lärarutbildning och viss

tids lärartjänstgöring, vid lärarhögskolorna i Stockholm och Göteborg under en ettårig kurs. Enligt bestämmelserna för utbildningen skall till ettårig utbildning intas i Stockholm 24 lärare och i Göteborg likaledes 24 lärare per år. Dessutom anordnas såväl i Stockholm som i Göteborg för hörsellärare talpedagogutbildning om en termin, till vilken vardera lärarhögskolan skall anta sex deltagare. Logopedutbildningen omfattar sex terminers studier i logopedi, fonetik och psykologi vid universiteten i Stockholm och Lund. Sammanlagt kan 32 studerande intas till utbildning var tredje termin.

När det gäller utbildningsbehovet i fråga om talpedagoger ankommer det på skolöverstyrelsen som ansvarig utbildningsmyndighet att pröva denna fråga. En ökning av antalet intagningsplatser för logopeder medför vissa praktiska problem när det gäller bl. a. lokaler, utrustning och personal för medverkan i utbildningen, vilka ännu inte kunnat lösas. Bl. a. universiteten i Göteborg, Umeå och Uppsala har således i skrivelser till universitetskanslersämbetet innevarande vår anmält intresse för att anordna logopedutbildning under läsåret 1974/75, om vissa praktiska frågor kan lösas. Med hänvisning till vad här redovisats anser utskottet att inga ytterligare åtgärder i ärendet nu bör vidtas av riksdagen, varför yrkandet i motionen 1973: 468 avstyrks.

I motionen 1973: 913 framhålls att behovet att utbilda speciallärare är stort och att lärarhögskolan i Umeå är den enda högskola med speciallärarlinje som saknar ordinarie lektorstjänster i specialundervisningens metodik. Detta anses innebära problem när det gäller att rekrytera lärarkrafter till högskolan samt att behålla de lärare som finns. Vid bl. a. lärarhögskolan i Umeå skall fr. o. m. nästa läsår anordnas försöksverksamhet med tillvalskurser i specialundervisning på lågstadie- och mellanstadielärarlinjerna. Yrkandet i motionen om en ordinarie tjänst överensstämmer med ett av skolöverstyrelsen framfört förslag som Kungl. Maj:t ej biträtt.

Utskottet har inhämtat att det för speciallärarlinjen finns sex ordinarie lektorstjänster i specialundervisningens metodik vid lärarhögskolan i Göteborg, sju motsvarande tjänster vid lärarhögskolan i Malmö och elva sådana tjänster vid lärarhögskolan i Stockholm. Det finns alltså vid dessa högskolor en viss balans mellan ordinarie tjänster och extra tjänster i specialundervisningens metodik. Motsvarande balans bör av bl. a. rekryteringsskäl finnas vid lärarhögskolan i Umeå. Utskottet förutsätter därför att Kungl. Maj:t till nästa års riksdag redovisar förslag som innebär att en sådan balans uppnås. Utskottet är inte nu berett att förorda någon riksdagens åtgärd i frågan, varför yrkandet i motionen 1973: 913 avstyrks.

Då den i motionen 1973: 731 behandlade frågan om arbetstid hör till de frågor som avgörs genom förhandling mellan arbetsmarknadens parter föreslår utskottet att motionen inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Förskollärarlinje finns för närvarande vid lärarhögskolorna i Kalmar och Kristianstad och avses bli inrättad vid lärarhögskolorna i Karlstad och Växjö fr. o. m. läsåret 1973/74. I motionen 1973: 1315 yrkas att förskollärarutbildning skall förläggas till lärarhögskolan i Härnösand.

Av skolöverstyrelsens anslagsframställning för budgetåret 1973/74 framgår att samordning mellan förskollärarutbildning och lågstadielärarutbildning är en aktuell fråga inom lärarhögskoleorganisationen. Förslag till orter för sådan samordnad utbildning ankommer det på skolöverstyrelsen att lämna i samband med de årliga anslagsframställningarna. Med hänvisning härtill och till att riksdagen inte utan erforderlig utredning bör utpeka vissa orter som särskilt lämpliga för olika slag av utbildning avstyrker utskottet motionen 1973: 1315.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att besluta om antalet intagningsplatser vid lärarhögskolorna,
2. att riksdagen till *Lärarhögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisar ett förslagsanslag av 182 161 000 kr.,
3. att riksdagen till *Lärarhögskolorna: Driftkostnader* för budgetåret 1973/74 anvisar ett reservationsanslag av 34 271 000 kr.,
4. att riksdagen avslår motionen 1973: 1338,
5. att riksdagen avslår motionen 1973: 468,
6. att riksdagen avslår motionen 1973: 913,
7. att riksdagen avslår motionen 1973: 731,
8. att riksdagen avslår motionen 1973: 1315.

2. **Förskoleseminarierna: Avlöningar till lärarpersonal m. m. Förskoleseminarierna: Driftkostnader.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag under punkterna F 3—F 4 (s. 450—453) och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1973/74 anvisar

1. till *Förskoleseminarierna: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* ett förslagsanslag av 31 213 000 kr.,
2. till *Förskoleseminarierna: Driftkostnader* ett reservationsanslag av 2 641 000 kr.

3. **Gymnastik- och idrottshögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m. Gymnastik- och idrottshögskolorna: Driftkostnader.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag under punkterna F 5—F 6 (s. 453—456) och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1973/74 anvisar

1. till *Gymnastik- och idrottshögskolorna: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* ett förslagsanslag av 9 137 000 kr.,

2. till *Gymnastik- och idrottshögskolorna: Driftkostnader* ett reservationsanslag av 938 000 kr.

4. **Seminarierna för huslig utbildning: Avlöningar till lärarpersonal m. m. med flera anslag.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag under punkterna F 7—F 10 (s. 456—461) och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1973/74 anvisar

1. till *Seminarierna för huslig utbildning: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* ett förslagsanslag av 15 396 000 kr.,
2. till *Seminarierna för huslig utbildning: Driftkostnader* ett reservationsanslag av 1 279 000 kr.,
3. till *Slöjdlärarseminariet: Avlöningar till lärarpersonal m. m.* ett förslagsanslag av 1 379 000 kr.,
4. till *Slöjdlärarseminariet: Driftkostnader* ett reservationsanslag av 109 000 kr.

5. **Statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor. Särskilda lärarutbildningsåtgärder.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag under punkterna F 11—F 12 (s. 461—464) och hemställer

att riksdagen

1. bemyndigar Kungl. Maj:t att besluta om anordnandet av kurser vid statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor,
2. till *Statens institut för högre utbildning av sjuksköterskor* för budgetåret 1973/74 anvisar ett förslagsanslag av 15 120 000 kr.,
3. till *Särskilda lärarutbildningsåtgärder* för budgetåret 1973/74 anvisar ett reservationsanslag av 1 942 000 kr.

6. **Lärares fortbildning m. m.** Kungl. Maj:t har under punkten F 13 (s. 464—469) föreslagit riksdagen att till Lärares fortbildning m. m. för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 39 653 000 kr.

I motionen 1973: 726 av herrar Stålhammar (fp) och Fiskesjö (c) hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär att en plan för utbyggnad av skolledarutbildningen upprättas med sikte på en obligatorisk enterminsutbildning enligt vad som i motionen anförts.

Utskottet. Med medel från detta anslag bekostas numera fortbildning inte endast av lärare och skolledare utan även av övrig skolpersonal. Statens andel av kostnaderna för fortbildning uppgår innevarande budgetår under detta anslag till avrundat 39,4 milj. kr. Kungl. Maj:t före-

slår att anslaget räknas upp med 200 000 kr. Utskottet tillstyrker förslaget och vill härvid erinra om att enligt propositionen flera stora fortbildningsprojekt, som varit en följd av läroplansreformerna, nu delvis slutförts, varigenom ca 4 milj. kr. friställs för nya ändamål.

Kungl. Maj:ts förslag innebär i vad avser skolledarutbildning att ökade medel anvisas för grundkurser om två veckor, uppföljningskurser om en vecka och kortare fortbildningskurser. I motionen 1973: 726 påpekas att de arbetsuppgifter som skolledaren möter i sin befattning i allmänhet är så väsensskilda från de arbetsuppgifter han eller hon getts utbildning för i sin lärarutbildning, att denna ej kan anses vare sig tillräcklig eller adekvat för innehav av tjänst som skolledare. Motionärerna föreslår att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall begära en plan för utbyggnad av försöksverksamhet med enterminsutbildning för skolledare.

Som framgår av motionen bedrivs forsknings- och utvecklingsarbete kring skolledarutbildningsfrågor vid lärarhögskolorna i Linköping och Malmö. Utskottet har inhämtat att även utredningen om skolans inre arbete (SIA) tagit upp denna fråga på sitt arbetsprogram och vill erinra om att skolöverstyrelsen har en särskild arbetsgrupp som sysslar med dessa frågor. Utskottet är för sin del inte heller i år berett att genom något principiellt uttalande föregripa de överväganden i ärendet som pågår, varför utskottet avstyrker yrkandet i motionen 1973: 726.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen till *Lärares fortbildning m. m.* för budgetåret 1973/74 anvisar ett reservationsanslag av 39 653 000 kr.,
2. att riksdagen avslår motionen 1973: 726.

Stockholm den 20 mars 1973

På utbildningsutskottets vägnar
STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar Alemyr (s), Wikström (fp), Larsson i Staffanstorp (c), Mårtensson (s), Richardson (fp), Jönsson i Arlöv (s), Nordstrandh (m), Wiklund i Härnösand (s), Elmstedt (c), Gustafsson i Barkarby (s), fru Gradin (s), herr Johansson i Skärstad (c), fru Sundberg (m), herrar Berndtson i Linköping (vpk) och Sundgren (s).

Reservation

vid *punkten 6* (Lärares fortbildning m. m.) av herrar Wikström (fp), Larsson i Staffanstorp (c), Richardson (fp), Nordstrandh (m), Elmstedt (c), Johansson i Skärstad (c) och fru Sundberg (m) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 6 som börjar med »Som framgår» och slutar med »motionen 1973: 726» bort ha följande lydelse:

I den förevarande motionen framhålls att det föreligger behov av skoladministrativ utbildning. Utskottet delar denna uppfattning. Skolledarna har en så central ställning i den svenska skolan att deras sätt att sköta sin befattning får bedömas ha mycket stor inverkan på undervisningens utfall ur olika aspekter och på elevernas totala skolsituation. Ett utbildningsprogram för skolledare, vilket har en sådan omfattning att det ger skolledarna förutsättningar att fungera som både administrativa och pedagogiska ledare för den mycket kostnadskrävande skolverksamheten, bör snarast komma till stånd. Utskottet föreslår att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet sålunda i anledning av motionen 1973: 726 förordat.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen beträffande program för skolledarutbildningen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört i anledning av motionen 1973: 726.

TRYCKERIBOLAGET IVAR HÆGGSTRÖM AB, STOCKHOLM 1973